

Opgroeien in Heemstede

Marloes van Buuren

Herinneringen aan de jaren dertig en veertig

Lyda Krijgsman-Woelders vertelde haar kinderen altijd kleurrijke verhalen over haar jeugd in de Landzichtlaan in Heemstede waar ze in 1925 werd geboren. Toen ze de vijftig al gepasseerd was heeft ze haar herinneringen eindelijk op papier gezet. In de eerste plaats voor haar kinderen en kleinkinderen, maar veel passages zijn ook leuk voor een groter publiek en die nemen we graag van haar over.

Een langere versie vindt u op onze website.

▼ *De Landzichtlaan rond 1930, gezien in de richting van de Lanckhorstlaan.*

In 1922 verhuisde het echtpaar Anton en Alie Woelders met drie kinderen vanuit Amsterdam naar een nieuw gebouwd koophuis in de Landzichtlaan in Heemstede. Vader had in Amsterdam een administratieve functie bij de groothandel Dudok de Wit. De tramhalte vlakbij het huis in de Landzichtlaan maakte het makkelijk naar de hoofdstad op en neer reizen. Woelders werd daarmee één van de vele forensen die zich in die jaren in Heemstede in de nieuw

gebouwde woonbuurten vestigden.

In Heemstede werden nog drie kinderen geboren, Lyda in 1925 als één na jongste. Het huis in de Landzichtlaan had een plat dak. Later hebben grootvader Woelders en een oom er een verdieping opgezet. 'We waren erg trots tegenover onze buurtvriendjes dat wij een puntdak hadden', aldus Lyda.

Het huis had, voor veel mensen een nieuwe luxe, twee wc's en een badkamer met bad. 'Een hele weelde, maar jaren-

► Zelfs nu nog steekt nummer 20 als enige huis met een dakopbouw boven de andere huizen met platte daken uit.

Ik ruik het badhuis nog, met die benauwde wasem

lang mochten we het bad helemaal niet gebruiken. We gingen naar het badhuis in de Postlaan, 'kosteloos'; wat een schande vonden we dat. Ook de 'schoffies' uit de Indische buurt gingen 'kosteloos' en de badhuismeester had er een handje van de deur van buiten af open te doen

om je aan te sporen op te schieten. Het waren 'stortbaden' zoals douches toen heetten. Ik ruik het badhuis nog, met die benauwde wasem. In de hal waar je op je beurt moest wachten was een heel groot aquarium. Daar kon ik eindeloos naar kijken. Later gingen we wel thuis in bad.'

► Het badhuis in de Postlaan, hoek Lieven de Keylaan.

Klimmen op de steigers en in de perenboom

Alle kinderen Woelders waren wildebrassen. Ze klommen en klauterden overal op. 'Toen het landhuis van Quarles van Ufford (*Villa 't Nieuw Clooster, red.*) afgebroken was (*en de nieuwe winkelgalerij daar gebouwd werd, red.*) hadden we een prachtig speelterrein. En wat een gevaar... Er was een kuil met ongebluste kalk waar je in kon vallen. We klommen tijdens de bouw overal op. Ik herinner me dat ik op de balken liep van de vloer op de tweede etage, dus

kleine Booms'. 'We kregen per week een cent zakgeld. Bij Smit kon je de lekkerste dingen uitzoeken: zoethout, alle mogelijke droppen, zuurballen, toffees. Bij Smit haalden we ook stroop, wat een weelde! De goudgele stroop werd met een houten lepel uitgeschept en vloeiende langzaam in de pot. In de buurt van de stroop stond het petroleumvat. Al die dingen gaven in combinatie met zeep en alle dingen die los verkocht werden dat hele speciale geurtje aan zo'n winkeltje.'

Overdag ging Lyda zonder probleem naar 'de kleine Booms' toe, maar in het donker boodschappen doen was een

► Advertentie uit 1923.

de zoldervloer. Je sprong van de ene balk naar de andere en naar beneden ging je langs de steigerpalen aan de buitenkant.'

In de achtertuin van Landzichtlaan 20 stond een grote perenboom met breed uitlopende takken: een uitstekende klimboom. Tijdens de mobilisatie droeg de boom zó veel vruchten dat de soldaten die in de Jacobaschool gelegerd waren, teilen vol kwamen halen. In de laatste barre oorlogswinter moest de boom eraan geloven: hout was toen belangrijker dan peren.

De grote en de kleine Booms

Bij de IJzeren Brug had je kruidenier Booms, waar de familie vooral de eerste jaren kwam. Maar later gingen ze meestal naar kruidenier Smit op het Res Novaplein. Zijn winkel noemden ze 'de

eng avontuur. 'De winkels waren in de week tot acht uur 's avonds open en op zaterdag tot tien uur. Je moest langs 'het bosje', het buiten van de familie Quarles van Ufford, omzoomd door donkere naaldbomen en een hoog hek. In het donker was dat doodeng. Op het trottoir ervoor lag wel eens een dronken man en ook een keer een spiritus drinkende vrouw. Die dronken kerels, dat blijft je je hele leven bij. Tegenover 'het bosje' was een nóg enger braak liggend stuk grond met veel bomen en struiken. Hier overnachtten 's zomers ook zwervers.'

Spelfouten en pinda's

Op de hoogte van de Oosterlaan woonde even om de hoek groenteman Wijkhuizen. In de vierde klas stuurde juffrouw de Lugt van de Bosch en Hovenschool ons erop uit om bij de diverse winkels de

In het donker was dat doodeng

spelfouten op te sporen op de reclameborden. Wijkhuizen was een ster in het maken van fouten. Waarschijnlijk had hij nauwelijks lagere school maar hij was een prima winkelier.'

'Bij De Rooy, een winkeltje vlak bij de Dreefschool, kocht ik samen met mijn vriendinnetje Dina Steenhuis voor vijf

De geur van lavendel

Lyda ging naar de kleuterschool in de 'Liefedekeilaan'. 'Dat was voor een klein kind een eind lopen. De Dreef was er nog niet, daar is aan begonnen toen ik het laatste jaar op de kleuterschool zat. Veel zand! Je moest de Binnenweg af, IJzeren Brug over tot aan de Postlaan waar

▲ *Kleuterklas van de school aan de Lieven de Keylaan, 1927.*

cent HPP: een half pond pinda's. We betaalden elk 2½ cent en gingen de pinda's opeten in het fietsenhok achter de Dreefschool.'

De nieuwe tram

'De tram is niet weg te denken uit mijn jeugd. In de tijd van de 'nieuwe tram' stonden we ademloos langs de rails om die mooie blauwe tram te bewonderen. Hij was veel mooier dan de gewone 'stadstram' die naar Haarlem reed en maakte ook een ander waarschuwingsgeluid. Als we bij huis waren en we de tuut van de nieuwe tram hoorden, renden we naar de Binnenweg om te gaan kijken. We hebben hem nog jarenlang de nieuwe tram genoemd.'

het badhuis was en op de hoek het postkantoor, dan de volgende straat in en de dan de eerste rechts. De kleuterschool was helemaal ingebouwd in struiken en er was een grasveld met lavendelstruiken. De geur van lavendel doet me nog steeds denken aan de kleuterschool.'

De Bosch en Hovenschool

Na de kleuterschool ging Lyda naar de Bosch en Hovenschool, die in 1924 geopend was. 'Je liep over de Koediefslaan. De Lanckhorstlaan liep toen nog niet door tot de Herenweg. Later konden we gewoon de Landzichtlaan uitlopen en dan linksaf helemaal rechthuis.'

Lyda zat eerst twee jaar bij juffrouw Filippo, in de derde bij meneer Polhuis

► *Langs de smalle Koediefslaan liep Lyda naar school. Deze foto is van vóór 1930, want naast het pand van rijwielzaak Heemskerk, te herkennen aan de letters, staan nog de lage huizen die in 1930 gesloopt werden.*

▼ *Het gymnastieklokaal van de Bosch en Hovenschool, kort na de bouw in 1924.*

(Pollie), daarna in de vierde en vijfde klas bij juffrouw de Lugt 'met haar lange roze gebreide broeken en haar spitse neus met lorgnet.'

'De Bosch en Hovenschool lag wat hoger dan de weg. Je moest drie treetjes op en dan kwam je op een groot plein van tegels. Eromheen was een muurtje waar de grotere kinderen in het speekwartier zaten. Aan de school waren vleugels gebouwd die tot aan de straat reikten, links twee lokalen, rechts het gymlokaal: een prachtlokaal met alles erop en eraan. De laatste schooldag voor een vakantie hadden we altijd apekooien. Alle toestellen werden dan in de zaal gezet en je moest je voortbewegen zonder de vloer te raken. Ik vond het heerlijk, ik kon het goed.'

'Op weg naar school stond op de hoek van de Lanckhorstlaan een groot huis met de naam Mignon. In het voorjaar keken we dagelijks met spanning naar de voortuin, want daar kwam in het gras de naam MIGNON met sneeuw-klokjes langzamerhand naar boven en werd zichtbaar voor onze bewonderende ogen.'

Naar de kerk bij dominee Dondorp

De familie Woelders ging naar de gereformeerde kerk in de Koediefsaan. 'De kerkdiensten duurden ellenlang. Eigenlijk was het zingen het enige dat het nog een beetje acceptabel maakte, al werden de psalmen langdradig en adem schepend gezongen. Gezangen waren vlotter, maar dat mocht alleen op feestdagen.' Maar op dominee Dondorp was Lyda wel gesteld:

'Hij heeft me gedoopt en we hebben hem gehad tot ver na de oorlog. Hij was pas 23 toen hij in Heemstede kwam, een

'Heemstede was behoorlijk rooms. Als het even kon gingen we in mei als de 'bruidjes' er waren kijken bij de rooms-katholieke kerk aan het Valkenburgerplein. Ik was wel jaloers, bij die roomsen gebeurde tenminste nog eens wat... We liepen op vrije middagen wel eens stiekem een rk kerk binnen om te kijken én om kattenkwaad uit te halen. Ik herinner me nog dat ik met Tonny Funke in de mulo-tijd met een stukje zeep op tocht ging en het wijwater in sop veranderde! Een palmpasestok, zo'n mooi opgetuigd geval, sprak ook tot mijn verbeelding, maar wij mochten dat niet, stel je voor, dat was róóms. Die

► De gereformeerde Opstandingskerk aan de Koediefsaan, 1927. Architect van zowel de Bosch en Hovenschool als deze kerk was Heemstedenaar Klaas Jonkheid (1893-1986).

fijne man en zijn tijd ver vooruit, geen stijve dominee op een voetstuk.'

'De Koediefslaankerk was een lange pijpenla met een verhoging voorin, waar de banken voor ouderlingen en diakens waren. Om de preekstoel heen waren grote bogen met glas-in-loodramen. De muren waren geel-wit geschilderd. In de oorlog was het zo vol dat de laatkomers tussen de ouderlingen gingen zitten en kinderen op de traptreden van de kansel. In de laatste oorlogswinter namen we dekens mee naar de kerk en stond de dominee in zijn winterjas te preken. Later werd de kerk verbouwd en kwamen de ouderlingenbanken gewoon voor de kerkbanken.'

leuke boterlammetjes die bij Kiebert in de etalage stonden gingen ook al onze neus voorbij om maar niet te spreken van de kerststalletjes. Een boom mocht wel (snapt een kind daar iets van?) Maar dat elke morgen voor dag en dauw naar de kerk gaan, dat hoefden wij gelukkig niet. 's Zondags was al erg genoeg.'

'Dat zwembad, dat Groenendaal, was onvergetelijk'

'Moeder spaarde in de moeilijke malaisetijd vierkante nikkelstuivers om in de zomer onze zwemabonnementen te kunnen kopen. Geweldig hoor, dat

▲ De badjuffrouwen en chef-badmeester Van Esch van zwembijver Groenendaal rond 1932.

zwemmen was een hele luxe in die tijd.' Alleen de oudste kinderen kregen abonnementen en leskaarten. De kleinsten moesten het maar van de ouderen leren. En toegang werd er ook niet altijd betaald. 'Er is een jaar geweest dat ik er stiekem in moest zien te komen. Er was natuurlijk geen geld voor allemaal, het was toch al geweldig dat we elke dag konden. Ik liep met de stroom mee naar het loket in een houten huisje, dat voor mij toen nog behoorlijk hoog leek. In de drukte schuifelde ik onder het loket door en liep met de anderen mee

naar DAMES. Tussen de het dames- en het herenbad in hing aan de buitenkant een thermometer. In Fahrenheit werd de temperatuur van WATER en LUCHT aangegeven. Je wist al heel jong wat 62 en 72 inhield!

Was je door de gang die aan beide kanten een hokje van de badmeester bevatte, dan kwam je in dat heerlijke zwembad. Moeder zei altijd 'zwembijver' en dat was het ook, een natuurbad, compleet met algen en kikkers. Soms zag je ook vissen als het stil was. Op de bodem lag zand, in het ondiepe wit zand.

Het bad had een 'diepe', een pierebadje en een één-meterbad. Eromheen stonden de houten hokjes waar je vroeger je kleren in kon hangen en dan deed je de deur dicht. Maar langzamerhand waren er niet genoeg hokjes. Dan hingen er soms vreemde kleren bij die van jou, of was iemand zich in jouw hokje aan het omkleden. Totdat het bestuur, ik denk eind jaren dertig, haken ging instellen. Je kleren op een haak en afgeven, eng vond ik dat.

De hokjes waren van hout en als er een knoest uit gevallen was kon je door het gaatje loeren naar de buurvrouw.

Tussen het dames- en herenbad was een bosje, want je mocht natuurlijk geen glimp opvangen van een man-nenzwembroek. Tot na jaren gescheiden zwemmen het bestuur bezweek voor de aandrang van de burgers en er 'familiebad' werd ingesteld. Een uur in de week op zondag (dan mochten wij niet) en later steeds vaker tot na de oorlog alles gemengd werd.'

'Dat joch van de filmster'

'Nog één ding ben ik vergeten te vertellen, namelijk over Harry Mulisch. In het huis aan de Spaarnzichtlaan 23 woonde in 1938 ineens een opvallend stel. Een vader met een tenger, bleek zoontje, waar we nooit mee speelden. Wat we allemaal nog weten is het 'zonnebad' van pa. Als wij 's zondags en bloc naar de kerk liepen lag daar al in zwembroek de 'oude heer' in een ligstoel in de voortuin (die was op het zuiden) en misschien lag het zoontje er soms ook bij? Prompt kreeg pa de bijnaam 'de filmster'. Hij was kennelijk een alleenstaande man want op een gegeven moment begon hij te scharrelen met zijn streng roomse buurmeisje Stommel. Pa en zoon waren voor ons 'een gek stel mensen', waar je doodnieuwsgierig naar keek, maar niet mee communiceerde. We merkten niet eens dat ze er op een gegeven moment niet meer woonden. Toen ik na de oorlog een foto in de krant zag van iemand die de Reina Prinsen Geerligsprijs gewonnen had, was dat een openbáring. Laat dat nou het joch van die filmster zijn! Toen ik jaren later 'Voer voor psychologen' las was ik helemaal wég van het hoofdstuk 'Het woord', waar Harry zijn Spaarnzichtlaantijd beschrijft, met de jongens Ludwig aan de overkant, met Keessie Verzijlbergen, de vriendin van zijn vader, de Binnenweg, de Zandvaartkade. Wat vond ik dat enig zoals hij alles beschreef. Ik zag het allemaal weer zo duidelijk voor me en ik voelde de sfeer weer.'

De hokjes waren van hout en als er een knoest uit gevallen was kon je door het gaatje loeren naar de buurvrouw